

اصحاب ایرانی امامان شیعه را بشناسید

اسلام به عنوان دینی حقیقت بین و واقع گرا همواره مورد توجه اندیشمندان و آزاداندیشان ملل گوناگون در طول تاریخ بوده است.

شفقنا (پایگاه بین المللی همکاری های خبری شیعه) نوشت :

اسلام به عنوان دینی حقیقت بین و واقع گرا همواره مورد توجه اندیشمندان و آزاداندیشان ملل گوناگون در طول تاریخ بوده است. دین اسلام در جزیره العرب ظهور کرد و محمد امین، آن پیامبر نیکی ها آیین و روشی را به مردمان آن سامان شناساند که سعادت و کمال بشریشان را تضمین کرده، مسیر صحیح پیشرفت را به آنها آموخت. با گسترش اسلام به مناطق اطراف و آشنایی بیشتر افراد با این دین الهی دامنه پیروان این دین از انحصار اعراب حجاز خارج شد و گروه ها و اقوام مختلفی به اسلام گرویدند. پس از رحلت پیامبر گرامی و بروز اختلافاتی میان مسلمانان در پیروی از خاندان رسول الله، شیعیان ائمه (ع) در فشار قرار گرفتند.

مدینه از جمله شهرهایی بود که به دلیل حضور علویان و یاران خاص پیامبر اسلام (ص) و حضرت علی (ع) جزو پایگاه های شیعیان به شمار می رفت اما به دلیل اینکه این شهر در دسترس ظالمان و غاصبان قرار داشت به ناچار باید شهرها و مناطق دیگری توسط شیعیان انتخاب می شد تا آسایش بیشتری داشته باشند زیرا بیشتر ائمه معصوم (ع) در همین شهر زندگی می کردند و آزار و اذیت های بی شماری علیه آنان در جریان بود. عراق عرب و بعدها عراق عجم جزو مناطقی بودند که شیعیان به تدریج پایگاه های خود را در این مناطق مستقر کرده، به مبارزه علیه حکومت جور امویان و بعدها عباسیان پرداختند اما حوادث زمانه موجب شد که این پایگاه به تدریج به داخل ایران کشیده شود و این سرزمین ملجاء پیروان شیعه باشد.

این تبدیل و تغییر نیازمند زمینه سازی های بسیار از جمله تربیت یاران و دوستان نزدیک و شیعیان مخلص از میان ایرانیان توسط ائمه معصوم (ع) بود؛ به همین دلیل آن بزرگواران با توجه به شور و اشتیاق خاص ایرانی ها به پیروی از مذهب شیعه، شاگردان زیادی را از میان آنها انتخاب و آنها را به عنوان معتمد خود به شهرهای ایران گسیل می داشتند تا در غیاب امام، امور مربوط به دین و مذهب را بر عهده گرفته، چراغ راهی باشند برای دوست داران اهل بیت پیامبر (ص).

در طول تاریخ برخی از ایرانیان موفق شدند به محضر امامان شیعه رسیده و حضور ایشان را درک کنند و تعدادی از آنها نیز جزو یاران خاص آن ائمه معصوم قرار گیرند.

یاران ایرانی حضرت علی (ع)

در میان نام های گوناگونی که جزو یاران خاص ایرانی امیرالمؤمنین (ع) بودند نام «ابوالاسود دوئلی« همواره به چشم می خورد. دلیل ایرانی بودن ابوالاسود، حمایت های وی از موالیان در بصره است. این شخصیت مهم تاریخی اقدامات فراوانی از جمله نقطه گذاری قرآن کریم، تدوین علم نحو، دفاع از مکتب تشیع، توجه ویژه به شعر و ادبیات و قضاوت را در کارنامه خود دارد؛ ضمن اینکه در برهه ای از زمان، فرماندار بصره نیز شد. ابوالاسود دوئلی در سال 69 هجری وفات یافت.

«زاذان« که نام کامل او ابوعبدالله یا ابو عمر یا ابو عمره زاذان کندی فارسی است از جمله موالیانی بود که در عصر پیامبر دیده به جهان گشوده و بعدها جزو یاران پاک امیرالمؤمنین (ع) قرار گرفت. زاذان صدایی خوش در قرائت قرآن داشت و جزو کسانی بود که روایت غدیر را برای مردم شرح می داد.

از دیگر یاران ایرانی امیرالمؤمنین (ع) می توان «سعید بن فیروز«، «سلمان فارسی«، «عاصم ابن ابی النجود اسدی«، «عبدالله بن کثیر«، «میثم تمار« و «هرمز« را؛ اشاره کرد که هر یک به فراخور توان و دانش خویش خدمات قابل توجهی به اسلام و بالاخص مکتب تشیع داشتند.

اصحاب ایرانی امام حسن مجتبی (ع)

در میان یاران این امام بزرگوار و 171؛ محمد بن سیرین؛ شهرت فراوانی دارد. او یکی از محدثان بزرگ عصر خویش به شمار می‌رفت و برای حفظ احادیث اهمیت زیادی قائل بود و در نقل روایات نیز احتیاط و دقت فراوان داشت. تعبیر خواب نیز جزو ویژگی‌های او به شمار می‌رود و کتاب‌های تعبیر خوابی که از آن سال‌ها تاکنون به نام ابن سیرین منتشر می‌شود، راهنمای علاقه‌مندان به این‌گونه مباحث بوده است.

امام حسین(ع) و یارانی از ایران زمین

شهادت امام سوم شیعیان در جریان واقعه عاشورا در واقع آزمونی سخت برای کسانی بود که خود را شیعه واقعی قلمداد می‌کردند و در بیان، هر نوع جان‌فشانی برای مکتب اهل بیت(ع) را بر خود واجب می‌دانستند. ایرانیان شیعه همواره بر حمایت از خاندان پیامبر تاکید می‌کردند و برخی محققان تعداد آنها را در جریان عاشورا تا 30 نفر برشمرده‌اند که بعضی از مشهورترین یاران امام حسین(ع) در کربلا عبارتند از: 171؛ سالم بن عمرو؛ 171؛ سعد بن حرث؛ 171؛ شیب؛ 171؛ و؛ واضح ترکی؛ و شخصی به نام 171؛ سعید؛ که غلام عمر بن خالد صیداوی بود. از دیگر ایرانیانی که مورخان نام آنها را در صف یاران اباعبدالله در کربلا آورده‌اند می‌توان از 171؛ نصر بن ابی‌نیزر؛ 171؛ قارب بن عبدالله دولی؛ و 171؛ اسلم بن عمرو ترکی؛ نام برد.

اسلم از جمله کسانی بود که با امام حسین(ع) از مکه راهی کربلا شد و در روز عاشورا نیز پس از کسب اجازه پیکار با دشمنان از مولای خویش پا به میدان نهاد و بسیاری از لشکر کوفه را کشت.

اصحاب ایرانی امام سجاد(ع)

ایرانیانی که به اسلام می‌گرویدند، پس از مدتی نام و شهرت خود را تغییر می‌دادند و کنیه رایج در میان اعراب را بر می‌گزیدند و این امر با فاصله گرفتن از صدر اسلام بیشتر می‌شد؛ به همین دلیل تعیین ملیت اصحاب ائمه اطهار(ع) با گذشت زمان مشکل‌تر می‌شود. به هر روی ایرانیان در محضر امام سجاد(ع) نیز حضور داشتند و خدمات ارزنده‌ای از خود به یادگار گذاشتند. معروف‌ترین یاران این امام همام که احتمال ایرانی بودن آنها می‌رود عبارتند از: 171؛ ابان بن ابی‌عیاش فیروز؛ 171؛ اسحاق بن یسار مدنی؛ 171؛ حبیب بن معلی سجستانی؛ 171؛ ضحاک بن مزاحم خراسانی؛ 171؛ طاووس بن کیسان؛ 171؛ عمران بن میثم تمار؛ و 171؛ ابو‌خالد کابلی؛. شخص اخیر یعنی ابو‌خالد دارای خدمات فراوانی از جمله تبلیغ تشیع و امامت امام سجاد(ع) است که به همین خاطر سال‌ها مورد تعقیب دستگاه حکومتی وقت قرار گرفت.

امام باقر(ع) و یاران ایرانی

امام پنجم شیعیان در طول عمر گرانبهای خود شاگردان زیادی را تربیت کرد که برخی از آنها از ایران زمین در محضر او حضور یافته بودند. با توجه به منابع رجالی و پژوهش‌های صورت گرفته توسط محققان معاصر مشهورترین اصحاب ایرانی امام باقر(ع) عبارتند از: 171؛ ابان بن ابی‌عیاش فیروز؛ 171؛ اسحاق قمی؛ 171؛ الابرش کلبی رازی؛ 171؛ ابو‌عبدالله القزوینی؛ 171؛ اسماعیل بن ابراهیم فارسی؛ 171؛ ثابت بن هرمز ابوالمقدام عجلی؛ 171؛ سلمان بن خالد طلحی قمی؛ 171؛ محمد بن یسع بن حمزة قمی؛ 171؛ مقاتل بن سلیمان خراسانی؛ و 171؛ جعفر بن عمر بن ثابت؛ که البته مورخان از افراد دیگری نیز نام برده‌اند که در ایرانی بودن آنها شبهه وجود دارد. یکی از معروف‌ترین یاران ایرانی امام پنجم شیعیان، 171؛ حماد بن ابی‌سلیمان؛ است. این شخصیت تاریخی از طبقه پنجم راویان کوفه به شمار می‌رود و شیخ طوسی او را در شمار اصحاب امام باقر(ع) و امام صادق(ع) آورده است. او به کثرت حدیث توصیف شده است و دانشمندان مسلمان از او با عناوینی چون امام، مجتهد، جواد و کریم یاد کرده‌اند.

ایرانیان و امام صادق(ع)

امام ششم شیعیان به دلیل شرایط خاص دوران خود جلسات درس و بحث فراوانی را برگزار می‌کرد که شاگردان زیادی نیز در آن کلاس‌ها حضور داشتند و به یقین برخی از آنها از ایرانیانی بودند که مکتب حق را یافته و خود را به مولای دوران رسانده بودند.

مورخان 171؛ ابو اسماعیل ابراهیم بن عطیه بن عبدالرحمان خراسانی؛ 171؛ ابو اسحاق جرجانی؛ 171؛ ایوب الخراسانی؛ 171؛ ابو الدیلم؛ 171؛ ابو هارون اسحاق جرجانی؛ 171؛ جبلة الخراسانی؛ و 171؛ بشار بن میمون خراسانی؛ را جزو یارانی ایرانی امام صادق(ع) برشمرده‌اند هرچند تعداد زیادی از نام‌ها در این فهرست به چشم می‌خورد.

یکی از مشهورترین این افراد 171#& جابر بن حیان& است که بهره‌های علمی فراوانی از محضر امام خویش برد و پایه گذار دانشی نوین به نام شیمی شد. این فیلسوف، پزشک و شیمی دان نامی ایران از مردمان طوس بود که پس از کشته شدن پدرش از خراسان هجرت کرد و به مدینه رفت و به محضر امام باقر(ع) رسید و پس از شهادت این امام همام نیز جزو یاران خاص امام صادق(ع) شد. وی دارای خدمات ارزنده‌ای است به طوری تعداد کتاب‌ها و رسالات علمی جابر را تا 500 مجلد برشمردند.

اصحاب ایرانی امام کاظم(ع)

بر اساس منابع رجال و منابع تحقیقاتی مشهوری مانند 171#& مسند الامام الکاظم(ع)& و 171#& احسن التراجم لاصحاب الامام موسی الکاظم(ع)& نام برخی از یاران این امام بزرگوار که ایرانی بودن آنها برای نویسندگان محرز شده به این ترتیب است: 171#& ابراهیم بن محمد اشعری قمی&، 171#& ابراهیم بن ابی محمود خراسانی&، 171#& ابراهیم بن ابواسحاق قمی&، 171#& احمد بن حسن بن اسماعیل تمار میثمی&، 171#& بیاع هروی&، معروف به اخی ادیم، 171#& بشر بن الحارث بن عبدالرحمان مروزی&، معروف به بشر حافی، نحسن تفلیسی&، 171#& حسن بن علی بن مهران& و 171#& حمزة بن یسع اشعری قمی&، هرچند مورخان تعداد یارانی ایرانی امام کاظم(ع) تا 80 تن برشمردند اما به یقین ایرانیان حاضر در محضر ایشان بیش از این‌ها بوده اما به دلیلی که گفته شد، یعنی تغییر نام و کنیه توسط آنها، شناسایی ملیت ایران ائمه(ع) کاری دشوار است.

یکی از مشهورترین یاران ایرانی امام موسی کاظم(ع)، 171#& ابراهیم بن ابی محمود خراسانی& نام دارد که با وجود نابینایی، مسائل مهمی را که از امام شنیده بود در 25 برگ نوشت و جمع آوری کرد. شیخ طوسی می‌نویسد: 171#& ابراهیم بن ابی محمود راوی کتاب مسائل است و احمد محمد بن عیسی، مسایل را از او نقل می‌کند&.

ایرانیان دیگری نیز جزو یاران امام هفتم شیعیان هستند که از مهم‌ترین آنها می‌توان به خاندان اشعری اشاره کرد. 171#& حمزة بن یسع اشعری&، 171#& ابراهیم بن محمد اشعری قمی& و 171#& زکریا بن عبدالصمد قمی& از جمله معروف‌ترین افراد این خاندان هستند.

امام هشتم و شیعیان ایرانی

امام رضا(ع) به دلیل مدتی چند حضور در ایران، یاران فراوانی از میان شیعیان این سامان داشت و کتب زیادی در شرح تعداد ایرانیان حاضر در محضر ایشان نگاشته شده است. بر اساس مستندات تاریخی و منابع موثق افرادی چون 171#& آدم بن ابی ایاس الخراسانی عسقلانی&، 171#& ابان بن الصلت&، 171#& ابان بن محمود&، 171#& ابراهیم بن اسحاق نهاوندی&، 171#& ابراهیم بن هاشم، ابو اسحاق قمی& و 171#& احمد بن حرب الزاهد مروزی& از جمله این اشخاص به شمار می‌روند هرچند منابع تاریخی هزاران تن را در این میان نام برده‌اند ولی معروف‌ترین آنها همین افراد هستند. 171#& ابوطالب بن صلت قمی&، معروف به 171#& ابی الصلت قمی& از مفسران قرن دوم هجری نیز جزو یاران ایرانی امام رضا(ع) است که از طرف امام جواد(ع) نیز وکالت داشته است. وی عمری طولانی داشت و در سند بیش از 22 روایت نام او به چشم می‌خورد. 171#& اسماعیل بن مهران&، نیز از کوفیان ایرانی تباری بود که محضر امام هشتم را درک کرد و مورد اعتماد ایشان قرار گرفت. وی از راویان مورد وثوق بود و احادیث فراوانی از امام رضا(ع) نقل کرده است به طوری که نامش در سلسله اسناد 130 حدیث در کتب اربعه وارد شده است.

ایرانیان حاضر در کنار امام جواد (ع)

مورخان و دانشمندان معروفی چون شیخ طوسی نام‌های ایرانی بسیاری را جزو یاران امام نهم شیعیان دانسته‌اند. از این میان می‌توان به 171#& ابراهیم بن شیهه کاشانی&، 171#& ابراهیم بن هاشم قمی&، 171#& احمد بن حمزة قمی&، 171#& احمد بن محمد بن عبیدالله اشعری قمی& و 171#& احمد حماد مروزی& اشاره کرد. یکی از معروف‌ترین یاران ایرانی امام جواد(ع)، 171#& ابراهیم بن مهزیار& است که تا زمان امام حسن عسکری(ع) جزو یاران ائمه(ع) محسوب می‌شود. ابن بابویه روایت مفصلی از ابراهیم نقل کرده است که حاکی از دیدار وی با امام مهدی(عج) و بزرگی شأن او نزد آن امام است. کشی نیز روایتی از پسر ابراهیم نقل کرده است که گویای این است که وی با وکیلان امام مهدی(عج) ارتباط داشته است. 171#& ابو یوسف، یعقوب بن اسحاق ابن سکیت& نیز از بزرگان اهل لغت، ادب و از شخصیت‌های بزرگ زمان خود به شمار می‌رود که مورخان او را ایرانی تبار و جزو یاران امام جواد(ع) برشمردند. وی تالیفات فراوانی از جمله 171#& الاصلح المنطق&، 171#& الاضداد&، 171#& شرح دیوان الخنساء&، 171#& الاجناس& و 171#& الالفاظ& دارد.

منابع تاریخ اسامی افرادی چون 171#&؛ ابراهیم بن شبیه کاشانی 171#&؛ ،&؛ ابراهیم بن عیده نیشابوری&؛&؛&؛ 171#&؛&؛ ابوبکر رازی 171#&؛&؛ ،&؛ احمد بن اسحاق بن عبدالله اشعری قمی&؛&؛ و 171#&؛&؛ جعفر بن عبدالله بن حسین بن جامع حمیری قمی&؛&؛ را جزو افرادی دانسته‌اند که با ملیت ایرانی و در محضر امام هادی (ع) تلمذ کرده‌اند. 171#&؛&؛ احمد بن حمزه قمی&؛&؛ از جمله مشهورترین این افراد به شمار می‌رود که مورد وثوق کامل امام هادی (ع) قرار داشت. یکی دیگر از معروف‌ترین یاران ایرانی امام دهم، 171#&؛&؛ سهل بن زیاد آدمی رازی&؛&؛ است که به گفته صاحب معجم رجال الحديث، ابوسعید در سند بسیاری از روایات (حدود 2304 روایت) واقع شده است.

اصحاب ایرانی امام حسن عسکری(ع)

بر اساس آنچه در 171#&؛&؛ الامام العسکری(ع) من المهد الی اللحد&؛&؛ از سید کاظم قزوینی و سایر منابع تاریخی آمده شماری از ایرانیان محضر امام یازدهم را درک کرده و جزو راویان حدیث از این امام همام به شمار می‌روند. 171#&؛&؛ ابراهیم بن اسماعیل خلنجی گرگانی 171#&؛&؛ ،&؛ ابراهیم بن عیده نیشابوری 171#&؛&؛ ،&؛ احمد بن اسحاق رازی 171#&؛&؛ ،&؛ ابراهیم بن هاشم قمی&؛&؛ و 171#&؛&؛ جعفر بن شریف گرگانی&؛&؛ از جمله کسانی هستند که نام آنها در فهرست یاران ایرانی ایشان آمده است. 171#&؛&؛ ابن بابویه قمی&؛&؛ مشهورترین صحابی امام حسن عسکری(ع) به شمار می‌رود که دارای ملیتی ایرانی است. وی دارای خدمات ارزنده‌ای است که موجب شد در آسمان حدیث و فقاہت شیعه بدرخشد و صاحب فتوا شود. مقام و مرتبه او در فقه و حدیث آن قدر والا است که فقها به دلیل اطمینانی که به او داشته‌اند نظریه‌هایش را بدون چون و چرا پذیرفته‌اند. ابن بابویه در طبقات روسای امامیه اثنی‌عشری قرار دارد. نجاشی او را شیخ اهل قم، پیشرو و مورد اعتماد آنان معرفی می‌کند و طوسی درباره‌اش می‌نویسد: 171#&؛&؛ کان فقیها جلیلا&؛&؛.

اصحاب ایرانی امام عصر(عج)

سازمان وکالت یکی از تشکیلات شیعه امامیه است. این سازمان در عصر امام صادق(ع) به وجود آمد و امام هادی(ع) و امام عسکری(ع) برای تقویت شیعه در عصر غیبت به تقویت آن پرداختند. این سازمان که همان نظام ارتباط امام با شیعیان به وسیله وکلا بود، در طی ده‌ها سال فعالیت خود با فراز و نشیب‌هایی مواجه شد. سازمان وکالت در زمان امام عصر(عج) تنها راه ارتباطی شیعه با امام محسوب می‌شد. مهم‌ترین وکلای ایرانی امام عصر(عج): 1. 171#&؛&؛ ابراهیم بن محمد همدانی&؛&؛ از سوی امام زمان(عج) با واسطه نیابت داشت و بدون اینکه از امام درباره او سوالی شود، توقیعی در وثاقت و مورد اطمینان بودن او صادر شد. 2. ابراهیم بن مهزیار. 3. ابراهیم بن عیده نیشابوری که وکیل ارشد امام عسکری(ع) در نیشابور بود. 4. احمد بن اسحاق قمی که وکیل امام(ع) در قم و آوه بود و از اصحاب خاص امام حسن عسکری(ع) به شمار می‌رفت. همچنین او وکیل اول امام در اوقاف قم بود ولی پس از شهادت امام عسکری(ع) از قم به بغداد هجرت کرد. او در بغداد معاونت عثمان بن سعید را در امور مالی به عهده گرفت و تا زمان سفیر دوم، فعالیت خود را ادامه داد. 5. حسین بن اشکیب خراسانی. او فردی ثقه و از مردم خراسان و از وکلای امام عصر(عج) بود. حسین از متکلمان و مؤلفان شیعه نیز محسوب می‌شود. 6. فضل بن سنان نیشابوری که وکیل امام رضا(ع) نیز بود. نام‌های زیادی در ردیف وکلای ائمه (ع) ذکر شده است که به بیان همین تعداد بسنده می‌کنیم.

منابع:

1. تاریخ دمشق، ابن عساکر
2. تاریخ ایران در قرن نخستین اسلامی. اشپولر، برتولد، ترجمه جواد فلاطوری
3. تاریخ غیبت. پورسید آقایی و دیگران
4. تاریخ تشیع در ایران از آغاز تا قرن دهم هجری. جعفریان، رسول
5. دایرة المعارف تشیع. مولفان
6. تاریخ تمدن اسلام. زیدان، جرجی
7. اصحاب ایرانی ائمه(ع). قریشی، سید حسن